

Giáo dục công dân toàn cầu qua môn Lịch sử và Địa lí cấp Tiểu học

Nguyễn Tuyết Nga¹, Nguyễn Hồng Liên²

¹ Email: ntngaa1@yahoo.com.vn

² Email: honglien2601@gmail.com

Văn Khoa học Giáo dục Việt Nam

101, Trần Hưng Đạo, Hoàn Kiếm, Hà Nội, Việt Nam

TÓM TẮT: Chương trình môn Lịch sử và Địa lí cấp Tiểu học mới bao gồm các mạch nội dung cơ bản, thiết yếu về địa lí, lịch sử của địa phương, vùng miền, đất nước Việt Nam, các nước láng giềng và một số nét cơ bản về địa lí, lịch sử thế giới. Bên cạnh đó, chương trình còn được tích hợp với một số nội dung văn hóa, xã hội, các vấn đề về bảo vệ môi trường, giáo dục giá trị nhân văn, ... Với đặc điểm đó, môn Lịch sử và Địa lí cấp Tiểu học có nhiều cơ hội để cung cấp cho học sinh những nhận thức về các vấn đề toàn cầu, phát triển kĩ năng, năng lực cũng như giáo dục thái độ, giá trị của công dân toàn cầu. Bài viết chỉ ra những cơ hội tích hợp và định hướng phương pháp, đánh giá trong giáo dục công dân toàn cầu thông qua môn học.

TỪ KHÓA: Công dân toàn cầu; giáo dục công dân toàn cầu; môn Lịch sử và Địa lí; tiểu học.

→ Nhận bài 07/7/2019 → Nhận kết quả phản biện và chỉnh sửa 20/8/2019 → Duyệt đăng 25/9/2019

1. Đặt vấn đề

Với quá trình toàn cầu hóa ngày càng mạnh mẽ và sự phụ thuộc lẫn nhau giữa các quốc gia, các cộng đồng trên thế giới, thuật ngữ “công dân toàn cầu” (CDTC) (global citizenship), được đưa ra như một ý tưởng rằng mọi người đều có quyền và trách nhiệm công dân đi kèm với việc trở thành một thành viên của thế giới rộng lớn, bên cạnh là công dân của một quốc gia cụ thể. CDTC đóng vai trò tích cực trong cộng đồng của họ và cùng với những người khác làm cho hành tinh của chúng ta bình đẳng, công bằng và bền vững hơn.

Trong bối cảnh đó, giáo dục (GD) CDTC” (Global Citizenship Education), được nhiều tổ chức và quốc gia quan tâm, UNESCO coi đây là một chiến lược của chương trình GD. Ở Việt Nam, với cam kết thực hiện các mục tiêu phát triển bền vững của UNESCO và mục tiêu quốc gia về GD theo Nghị quyết số 29-NQ/TW là “Chuyển mạnh quá trình GD từ chủ yếu trang bị kiến thức sang phát triển toàn diện năng lực và phẩm chất người học”, việc nghiên cứu và thực hiện GD CDTC trở nên cấp thiết. Tiếp theo một số bài báo về GD CDTC, bài viết này đề cập đến những định hướng về GD CDTC trong môn Lịch sử và Địa lí cấp Tiểu học.

Bài viết nằm trong khuôn khổ Đề tài “Nghiên cứu về CDTC Việt Nam” thuộc Chương trình Khoa học và Công nghệ cấp Quốc gia giai đoạn 2016 - 2019 “Nghiên cứu phát triển khoa học GD đáp ứng yêu cầu đổi mới căn bản, toàn diện GD Việt Nam”.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Công dân toàn cầu và giáo dục công dân toàn cầu

Theo UNESCO, quyền CDTC đề cập đến ý thức thuộc về một cộng đồng rộng lớn hơn và nhân loại chung của công dân. Nó nhấn mạnh sự phụ thuộc lẫn nhau về chính trị, kinh tế, xã hội, văn hóa và sự kết nối giữa địa phương, quốc gia

và toàn cầu (UNESCO, 2015). GD CDTC nhằm mục đích biến đổi, xây dựng kiến thức, kĩ năng, giá trị và thái độ mà người học cần để có thể đóng góp cho một thế giới hòa bình, công bằng và toàn diện hơn với các khía cạnh cốt lõi là: Nhận thức, cảm xúc xã hội và hành vi. Ba khía cạnh này làm cơ sở để xác định mục tiêu GD CDTC, mục tiêu học tập cũng như các ưu tiên về đánh giá kết quả học tập (xem Hình 1).

Theo nhóm nghiên cứu, quan niệm CDTC Việt Nam là người: Có khả năng hành động hợp tác, có trách nhiệm, sáng tạo giải quyết những vấn đề chung của cộng đồng, góp phần làm cho địa phương, đất nước, thế giới tốt đẹp và phát triển bền vững; Giao tiếp, thích ứng trong những môi trường văn hóa khác nhau, môi trường đa văn hóa; Tôn trọng quyền con người, sự đa dạng; trân trọng, phát huy những giá trị văn hóa của dân tộc, đất nước mình đồng thời có ý thức học hỏi những tinh hoa văn hóa của các dân tộc, quốc gia khác. Cụ thể, mục tiêu của GD CDTC Việt Nam hướng đến phát triển học sinh (HS) có nhận thức, kĩ năng, năng lực, thái độ và giá trị như sau:

Về nhận thức:

- Hiểu biết về các vấn đề mang tính toàn cầu (như ô nhiễm môi trường, nguy cơ cạn kiệt các nguồn tài nguyên thiên nhiên; Đói nghèo và dịch bệnh, sức khỏe cộng đồng; Các vấn đề về dân chủ, công bằng xã hội, bình đẳng giới; Các vấn đề về xung đột và bạo lực; Bảo vệ hòa bình trên thế giới...).

- Hiểu biết về mối quan hệ gắn kết, tương tác và phụ thuộc lẫn nhau giữa các vấn đề của các cộng đồng ở các cấp độ địa phương, đất nước và toàn cầu.

- Hiểu biết về sự đa dạng văn hóa của các dân tộc, quốc gia.

Về kĩ năng, năng lực:

- Tự nhận thức về bản thân (cá tính, tình cảm, mong muốn, giá trị sống...); xác định vị trí/vai trò của bản thân

Các khía cạnh cốt lõi

NHẬN THỨC

- Người học có được kiến thức và hiểu biết về các vấn đề địa phương, quốc gia và toàn cầu, sự liên kết và phụ thuộc lẫn nhau của các quốc gia và con người khác nhau
- Người học phát triển kĩ năng tư duy phê phán và phân tích

GIÁ TRỊ

- Người học cảm nhận mình thuộc về một cộng đồng rộng lớn hơn, chia sẻ các giá trị và trách nhiệm, dựa trên quyền con người;
- Người học phát triển thái độ đồng cảm, đoàn kết, tôn trọng sự khác biệt và đa dạng;

HÀNH VI

- Người học hành động hiệu quả và có trách nhiệm ở cấp địa phương, quốc gia và toàn cầu vì một thế giới hòa bình và bền vững hơn
- Người học phát triển động lực và sẵn sàng thực hiện các hành động cần thiết

Các kết quả học tập đầu ra cốt lõi

Hình 1: Các khía cạnh cốt lõi để xác định mục tiêu GD CDTĐ

trong cộng đồng (ở các cấp độ khác nhau như ở địa phương, quốc gia và toàn cầu)).

- Phân tích về những vấn đề mang tính toàn cầu; Nhận ra, đánh giá, phân biệt các quan điểm khác nhau về những vấn đề mang tính toàn cầu.

- Giao tiếp, hợp tác trong môi trường đa văn hóa, với bạn bè quốc tế.

- Thích ứng trong tình huống mới, trong môi trường mới khác biệt về văn hóa, xã hội.

- Hợp tác giải quyết vấn đề thực tiễn của cộng đồng, mang lại lợi ích cho cộng đồng ở cấp độ địa phương, quốc gia và toàn cầu, giải quyết các xung đột).

- Sử dụng ngoại ngữ trong giao tiếp, học tập.

- Sử dụng công nghệ thông tin, đặc biệt là internet (trong học tập, giao tiếp, ...).

VỀ THÁI ĐỘ VÀ GIÁ TRỊ:

- Yêu nước, quê hương, gia đình.

- Yêu thương con người, quan tâm, đồng cảm, chia sẻ, đoàn kết với người khác.

- Tôn trọng sự khác biệt giữa mọi người và sự đa dạng văn hóa.

- Tôn trọng các giá trị về hòa bình, dân chủ, công bằng xã hội, bình đẳng giới; Tôn trọng và ủng hộ thực hiện quyền trẻ em, quyền con người.

- Trân trọng, phát huy và học hỏi các giá trị văn hóa của dân tộc và của các quốc gia trên thế giới.

- Quan tâm tới môi trường sống (có ý thức bảo vệ và cải thiện môi trường sống).

- Có trách nhiệm, tích cực và sẵn sàng tham gia các hoạt động có ích cho cộng đồng ở cấp độ địa phương, quốc gia và toàn cầu.

2.2. Giáo dục công dân toàn cầu qua môn Lịch sử và Địa lí cấp Tiểu học trong Chương trình Giáo dục phổ thông mới (ban hành năm 2018)

2.2.1. Cơ hội về giáo dục công dân toàn cầu qua môn Lịch sử và Địa lí

Môn Lịch sử và Địa lí cấp Tiểu học có nhiều cơ hội góp phần GD CDTĐ. Điều đó được thể hiện như sau.

- Chương trình nhấn mạnh đến việc giúp cho HS nhận thức được một số vấn đề về: Ô nhiễm môi trường và biến đổi khí hậu; Các vấn đề xung đột, bạo lực, bảo vệ hòa bình; Sự đa dạng văn hóa, tôn trọng sự đa dạng và khác biệt. Chương trình đồng thời cũng nhấn mạnh các giá trị, truyền thống kết nối con người Việt Nam, một số nền văn minh trên thế giới, một số vấn đề mà nhân loại đang đối mặt.

- Chương trình đi theo các mạch nội dung từ địa phương và các vùng miền của Việt Nam và thế giới. Do đó, HS sẽ có cơ hội được hiểu biết các vấn đề từ cấp độ địa phương, vùng, đất nước và toàn cầu.

Ở cấp độ địa phương. HS được tìm hiểu về thiên nhiên và con người, lịch sử và văn hóa truyền thống địa phương, HS sẽ có hiểu biết về một số vấn đề của địa phương, đặc biệt về vấn đề môi trường.

Ở cấp độ các vùng (Trung du và miền núi Bắc Bộ, Đồng bằng Bắc Bộ, Duyên hải miền Trung, Tây Nguyên, Nam Bộ): HS được tìm hiểu về sự đa dạng văn hóa, dân tộc của các vùng miền trên đất nước Việt Nam. Bên cạnh đó, trên cơ sở tìm hiểu về tự nhiên, lối sống của cư dân, HS được hiểu biết thêm về các vấn đề môi trường, văn hóa mà mỗi vùng miền đang đối mặt.

Ở cấp độ quốc gia (Đất nước và con người Việt Nam): HS được tìm hiểu về thiên nhiên, con người, văn hóa, lịch

sứ Việt Nam, trong đó HS có cơ hội được hiểu biết các vấn đề về văn hóa, hòa bình (các cuộc chiến tranh giành và bảo vệ độc lập dân tộc), môi trường ở phạm vi quốc gia.

Ở cấp độ thế giới: HS có cơ hội được tìm hiểu về văn hóa, con người, một số nét về lịch sử của một số quốc gia trên thế giới: Trung Quốc, Lào, Campuchia, các quốc gia Đông Nam Á, Ai Cập, Hi Lạp, qua đó HS sẽ nhận thức được sự đa dạng văn hóa, lịch sử là tất yếu và tôn trọng sự đa dạng về văn hóa, lịch sử của từng quốc gia, khu vực. HS cũng được tìm hiểu về các chủng tộc trên thế giới và biết

ứng xử phù hợp để thể hiện sự tôn trọng sự khác biệt chủng tộc. Chương trình có một mạch nội dung về Chung tay xây dựng thế giới xanh - sạch - đẹp và Xây dựng thế giới hòa bình. Qua đó, HS có những nhận thức đầy đủ hơn về vấn đề ô nhiễm môi trường, biến đổi khí hậu, chiến tranh và hòa bình.

2.2.2. Ma trận tích hợp giáo dục công dân toàn cầu trong môn Lịch sử và Địa lí (xem Bảng 1)

Bảng 1: Ma trận tích hợp GD CDTG trong môn Lịch sử và Địa lí

Lớp Chủ đề	Yêu cầu cần đạt trong chương trình có cơ hội GD CDTG	Mục tiêu GD CDTG hướng đến qua chủ đề	Lưu ý khi thực hiện
Lớp 4			
Địa phương em	<ul style="list-style-type: none"> - Thể hiện được tình cảm với địa phương và sẵn sàng hành động bảo vệ môi trường xung quanh. - Mô tả một số nét về văn hóa (Ví dụ: Nhà ở, trang phục, tập quán, lễ hội, trang phục, ẩm thực,...) của địa phương. 	<ul style="list-style-type: none"> - Nhận thức được một số vấn đề về môi trường ở địa phương. - Hiểu biết về sự đa dạng văn hóa. - Hợp tác giải quyết vấn đề thực tiễn địa phương. - Yêu quê hương. - Quan tâm đến môi trường sống. 	<ul style="list-style-type: none"> - Trong bối cảnh toàn cầu, chú ý tới việc giữ gìn nét văn hóa địa phương - Giúp HS hiểu được vấn đề ô nhiễm môi trường, đa dạng văn hóa đồng thời cũng là các vấn đề của quốc gia, toàn cầu.
Trung du và miền núi Bắc Bộ	<ul style="list-style-type: none"> - Đưa ra được một số biện pháp bảo vệ thiên nhiên và phòng chống thiên tai ở vùng trung du và miền núi Bắc Bộ. - Kể được một số cách thức khai thác tự nhiên (Ví dụ: Làm ruộng bậc thang, xây dựng các công trình thủy điện, khai thác khoáng sản, ...). - Mô tả một số nét về văn hóa của các dân tộc ở vùng Trung du và miền núi Bắc Bộ (Ví dụ: Lễ hội Gầu Tào, hát Then, múa xòe Thái, lễ hội Lồng Tồng, chợ phiên vùng cao,...). 	<ul style="list-style-type: none"> - Hiểu biết về các vấn đề mang tính toàn cầu như nguy cơ cạn kiệt về tài nguyên thiên nhiên. - Nhận ra mối quan hệ giữa điều kiện tự nhiên và hoạt động sản xuất của con người. - Hiểu biết về sự đa dạng văn hóa giữa các vùng miền. - Đề xuất phương án giải quyết vấn đề thực tiễn ở các vùng miền - Quan tâm tới môi trường sống - Trân trọng giá trị của việc đấu tranh giữ gìn hòa bình và tôn trọng giá trị văn hóa của các dân tộc. 	<ul style="list-style-type: none"> - Cần chú ý để nâng cao nhận thức của HS về tiềm năng phát triển kinh tế và vấn đề việc làm của môi trường miền đất nước. - Giúp HS hiểu được cần khai thác hợp lý các nguồn tài nguyên thiên nhiên để phát triển bền vững. Đây không chỉ là vấn đề của từng vùng miền mà còn là vấn đề của quốc gia và toàn cầu.
Đồng bằng Bắc Bộ	<ul style="list-style-type: none"> - Đưa ra được một số biện pháp bảo vệ thiên nhiên ở vùng đồng bằng Bắc Bộ. - Mô tả một số nét về văn hóa ở làng quê vùng đồng bằng Bắc Bộ. 	<ul style="list-style-type: none"> - Đề xuất phương án giải quyết vấn đề thực tiễn ở các vùng miền - Quan tâm tới môi trường sống - Trân trọng giá trị của việc đấu tranh giữ gìn hòa bình và tôn trọng giá trị văn hóa của các dân tộc. 	
Duyên hải miền Trung	<ul style="list-style-type: none"> - Đề xuất được ít nhất một số biện pháp phòng chống thiên tai ở vùng duyên hải miền Trung. - Nêu được một số hoạt động kinh tế biển ở vùng duyên hải miền Trung (làm muối, đánh bắt và nuôi trồng hải sản, du lịch biển, giao thông đường biển,...). - Xác định các di sản văn hóa thế giới ở vùng duyên hải miền Trung. - Trình bày một số điểm nổi bật về văn hóa của vùng duyên hải miền Trung, có sử dụng tư liệu (tranh ảnh, câu chuyện,...). - Mô tả được một số công trình kiến trúc tiêu biểu ở phố cổ Hội An. 		
Tây Nguyên	<ul style="list-style-type: none"> - Đưa ra được một số biện pháp bảo vệ rừng ở Tây Nguyên. - Trình bày được một số hoạt động kinh tế chủ yếu ở vùng Tây Nguyên (Ví dụ: Trồng cây công nghiệp, chăn nuôi gia súc, phát triển thủy điện,...). - Nêu được truyền thống đấu tranh yêu nước và cách mạng của đồng bào Tây Nguyên, có sử dụng một số tư liệu, tranh ảnh, câu chuyện lịch sử về anh hùng Núp, N'Trang Lơng, Can Lịch,... - Mô tả được một số nét chính về văn hóa của các dân tộc ở vùng Tây Nguyên. - Mô tả được những nét chính về lễ hội cồng chiêng Tây Nguyên. 		

Lớp Chủ đề	Yêu cầu cần đạt trong chương trình cơ sở GD CDTC	Mục tiêu GD CDTC hướng đến qua chủ đề	Lưu ý khi thực hiện
------------	--	---------------------------------------	---------------------

Nam Bộ

- Nêu được ảnh hưởng của môi trường thiên nhiên đến sản xuất và sinh hoạt của người dân vùng Nam Bộ
- Trình bày được một số hoạt động sản xuất của người dân ở vùng Nam Bộ (Ví dụ: Sản xuất lúa, nuôi trồng thủy sản,...).
- Nêu được truyền thống đấu tranh yêu nước và cách mạng của đồng bào Nam Bộ, có sử dụng một số tư liệu, tranh ảnh, câu chuyện lịch sử về một số nhân vật tiêu biểu của Nam Bộ như Trương Định, Nguyễn Trung Trực, Nguyễn Thị Định, ..
- Mô tả được một số nét văn hóa tiêu biểu (nhà ở, chợ nổi,)

Cần chú ý để nâng cao nhận thức của HS về hậu quả do gia tăng dân số nhanh không chỉ tác động đến sự phát triển của từng quốc gia mà còn tác động đến sự phát triển toàn cầu.

Lớp 5

Đất nước và con người Việt Nam

- Đưa ra một số biện pháp bảo vệ tài nguyên thiên nhiên và phòng chống thiên tai
- Nhận xét được sự phân bố dân cư chưa hợp lý ở Việt Nam, có sử dụng tranh ảnh, biểu đồ hoặc bảng số liệu.
- Nhận xét được sự gia tăng dân số ở Việt Nam và một số hậu quả do gia tăng dân số nhanh, có sử dụng tranh ảnh, biểu đồ hoặc bảng số liệu.
- Trình bày được công cuộc bảo vệ chủ quyền, các quyền và lợi ích hợp pháp của Việt Nam ở Biển Đông trong lịch sử, có sử dụng một số tư liệu, tranh ảnh, câu chuyện liên quan (Hải đội Hoàng Sa, Lễ khao lề thế lính Hoàng Sa,).

- Hiểu biết về các vấn đề mang tính toàn cầu như nguy cơ cạn kiệt về tài nguyên thiên nhiên, vấn đề dân số và di cư, xung đột và hòa bình.

- Đề xuất phương án giải quyết vấn đề thực tiễn.

- Quan tâm tới môi trường sống

- Tôn trọng giá trị văn hóa của các dân tộc.

Những quốc gia đầu tiên trên lãnh thổ Việt Nam

- Hiểu biết về sự đa dạng văn hóa của các dân tộc.

- Tôn trọng sự đa dạng văn hóa.

- Lưu ý bổ sung một số nét văn hóa của cư dân Văn Lang - Âu Lạc, Cham-pa, Phú Nam.

Xây dựng và bảo vệ đất nước Việt Nam

- Tóm tắt được các cuộc khởi nghĩa và kháng chiến giành giữ độc lập dân tộc
- Nêu được một số thành tựu kinh tế - xã hội của đất nước Việt Nam trong thời kì đổi mới có sử dụng tư liệu lịch sử (tranh ảnh, câu chuyện,...).

- Hiểu biết về các vấn đề hòa bình và xung đột, đấu tranh bảo vệ hòa bình.

- Hiểu biết về sự phát triển kinh tế của đất nước

- Tôn trọng bản sắc văn hóa dân tộc

Các nước láng giềng

- Tìm hiểu và mô tả được một số công trình tiêu biểu của Trung Quốc (Vạn lý trường thành, Cố cung Bắc Kinh,...).
- Tìm hiểu và mô tả được một số công trình tiêu biểu của Lào (Thạt Luồng, Cách đồng Chum, Cố đô Luang Prabang, ...)
- Tìm hiểu và mô tả được một số công trình tiêu biểu của Cam-pu-chia (Angkor Wat, Angkor Thom, Tượng đài các chiến sĩ tình nguyện Việt Nam,...).

- Hiểu biết về sự đa dạng văn hóa, lịch sử của các dân tộc.

- Tôn trọng giá trị văn hóa của các quốc gia

- Lưu ý GD thái độ tôn trọng sự đa dạng văn hóa và giá trị văn hóa của các quốc gia trên thế giới

Tìm hiểu thế giới

- Tìm hiểu và mô tả được một số thành tựu tiêu biểu của văn minh Ai Cập (Kim tự tháp, đồng hồ mặt trời,...).
- Tìm hiểu và mô tả được một số thành tựu tiêu biểu về kiến trúc, điêu khắc, .. của văn minh Hi Lạp.

- Hiểu biết và phân tích, phản biện vấn đề toàn cầu như: Ô nhiễm môi trường, sử dụng hợp lý nguồn tài nguyên, bảo vệ hòa bình.

- Hợp tác giải quyết vấn đề thực tiễn.

- Có trách nhiệm, sẵn sàng hành động vì những điều tốt đẹp cho cộng đồng.

Chung tay xây dựng thế giới

- Sử dụng kiến thức lịch sử, địa lí kết hợp với một số tư liệu (tranh ảnh, câu chuyện,...), liệt kê và trình bày một số vấn đề môi trường (Ví dụ: Thiên tai, biến đổi khí hậu, suy giảm tài nguyên thiên nhiên, ô nhiễm môi trường, ..).
- Đề xuất được ở mức độ đơn giản một số biện pháp để xây dựng thế giới xanh - sạch - đẹp.
- Thể hiện được sự quan tâm đến vấn đề môi trường trên thế giới qua hình thức vẽ tranh, viết thư, ..
- Sử dụng một số tư liệu (tranh ảnh, một số câu chuyện về Liên hiệp quốc, truyền thuyết về chim bồ câu và cành olive, phong trào chữ thập đỏ, thể vận hội Olympic,), trình bày được mong ước và cố gắng của nhân loại trong việc xây dựng một thế giới hòa bình

- Hiểu biết và phân tích, phản biện vấn đề toàn cầu như: Ô nhiễm môi trường, sử dụng hợp lý nguồn tài nguyên, bảo vệ hòa bình.

- Hợp tác giải quyết vấn đề thực tiễn.

- Có trách nhiệm, sẵn sàng hành động vì những điều tốt đẹp cho cộng đồng.

Lưu ý gắn kết các vấn đề toàn cầu với các vấn đề của địa phương.

2.2.3. Định hướng tổ chức dạy học và đánh giá giáo dục

Khi thực hiện GD CDTC, cần chú ý tới các định hướng sau: “*Định hướng toàn cầu*” và “*Chú ý hành động thực tiễn, thay đổi tích cực*”. Chú ý tới “*định hướng toàn cầu*” là tổ chức các hoạt động học tập trong đó HS tìm hiểu, trao đổi, phân tích, phân biệt các vấn đề mang tính toàn cầu, phân tích những mối quan hệ tác động, phụ thuộc lẫn nhau giữa các vấn đề (Ví dụ, phát triển kinh tế và môi trường ở từng địa phương; Từng vùng miền (Lớp 4) hay từng quốc gia (Lớp 5), ...), giữa những vấn đề của địa phương và toàn cầu, khía cạnh toàn cầu và vấn đề địa phương (Ví dụ, các vấn đề về ô nhiễm môi trường, đa dạng văn hóa (Lớp 4)...); Khám phá các vấn đề địa phương từ quan điểm toàn cầu; Tạo cơ hội cho các em trải nghiệm học tập trong các bối cảnh đa dạng, tương tác xã hội trong các nhóm vì các phạm vi khác nhau bao gồm trong lớp học, hoạt động toàn trường và trong cộng đồng và vượt ra ngoài địa phương, quốc gia; Có cơ hội giao tiếp hay hợp tác với những người có sở thích, hứng thú, từ các nền văn hóa khác nhau... Qua đó, GD cho các em ý thức tôn trọng sự đa dạng, khác biệt. Chú ý tới “*hành động thực tiễn, thay đổi tích cực*” là khuyến khích HS, bắt đầu từ những hành động nhỏ, tạo ra những thay đổi tích cực của bản thân và cho người khác; GD cho các em lòng nhân ái, ý thức trách nhiệm qua các hành động; xây dựng kết nối địa phương - toàn cầu; Giúp HS hiểu và sao hành động của các em lại tác động tới thế giới; Tạo cơ hội cho mọi HS tham gia ra quyết định ở cấp độ nhà trường. (Ví dụ, khi thực hiện các nội dung của chủ đề “*Chung tay xây dựng thế giới*” (Lớp 5), giáo viên cần hướng đến tổ chức các hoạt động trong đó chủ trọng cần đóng góp vào thực tiễn ở địa phương, góp phần giải quyết vấn đề toàn cầu, như chiến dịch thu gom rác thải (chai nhựa, giấy vụn), chiến dịch giảm thiểu sử dụng các đồ dùng nhựa (mang theo bình nước cá nhân, mang theo túi vải khi đi mua đồ...) nhằm góp phần giảm thiểu ô nhiễm môi trường).

Về tổ chức dạy học môn Lịch sử và Địa lí, cần nhấn mạnh vào sự đa dạng trong sử dụng phương pháp dạy học, ưu tiên dạy học giải quyết vấn đề, dạy học theo dự án, dạy học hợp tác nhóm nhằm phát huy khả năng tự học của HS, bồi dưỡng các năng lực cốt lõi, giúp HS vận dụng các kiến thức, kĩ năng đã được học vào cuộc sống. Ví dụ, khi thực hiện mạch nội dung “*Địa phương em*” (Lớp 4), và “*Chung tay xây dựng thế giới*” (Lớp 5), khuyến khích cho HS thực hiện các dự án học tập gắn với giải quyết các vấn đề thực tiễn địa phương và toàn cầu. Bên cạnh các phương pháp nêu trên, cần tăng cường sử dụng các phương pháp: Đóng vai, xử lí tình huống, tranh luận, điều tra, đi thực tế tại các bảo tàng, di sản quốc gia... Khi sử dụng các phương pháp dạy học, giáo viên cần tạo cơ hội cho HS:

- Khám phá thế giới (khám phá các vấn đề của địa phương, toàn cầu, các nền văn hóa, ...). Nhận ra, đánh giá các quan điểm và cách nhìn khác; Giao tiếp, trao đổi các ý tưởng; Hành động.

- Có cơ hội trải nghiệm, giải quyết các vấn đề thực tiễn (tư duy toàn cầu, hành động địa phương), giúp các em có những hiểu biết về các vấn đề của cộng đồng, có kĩ năng tìm hiểu, phát hiện vấn đề và giải quyết các vấn đề, cũng như bồi dưỡng cho các em ý thức thái độ quan tâm tới người khác, tới cộng đồng - từ ở môi trường xung quanh rồi mở rộng hơn

- Trình bày, thể hiện quan điểm của mình. Ví dụ: Viết “*phản ánh*” (trong đó HS thể hiện nhận thức, quan điểm, giúp các em tư duy sâu về những vấn đề liên quan tới CDTC (Ví dụ về các vấn đề toàn cầu, về các nền văn hóa khác...); đóng vai, đóng kịch, tiểu phẩm: Giúp HS nhìn nhận các tình huống từ các góc khác nhau; ...

- Tương tác qua thảo luận và tranh luận. Cung cấp các cơ hội cho người học trao đổi, thảo luận về những gì được học, ngiên cứu, nhìn và nghe thấy, khuyến khích tư duy phê phán của các em. Ví dụ, khi tiến hành dạy học các mạch nội dung về các vùng miền của đất nước (Lớp 4) và “*Đất nước và con người Việt Nam*” (Lớp 5), khuyến khích tổ chức các hoạt động học tập trong đó HS tìm hiểu, trao đổi, phân tích, phân biệt các vấn đề mang tính vùng miền, đất nước, phân tích những mối quan hệ tác động, phụ thuộc lẫn nhau giữa các vấn đề điều kiện tự nhiên và hoạt động sản xuất, điều kiện tự nhiên và đặc trưng văn hóa.

- Tăng cường sử dụng công nghệ thông tin trong dạy và học: Giúp HS có cơ hội giao tiếp, hợp tác, giải quyết vấn đề trong môi trường số với sự hỗ trợ của công nghệ thông tin. Ví dụ, ở các mạch nội dung “*Những quốc gia đầu tiên trên lãnh thổ Việt Nam*”, “*Các nước láng giềng*”, “*Tìm hiểu thế giới*” (Lớp 5), tạo cơ hội cho HS được sử dụng máy tính và Internet để khai thác thông tin, trao đổi và trình bày sản phẩm...

Về đánh giá, HS sẽ được đánh giá thông qua nhiều hình thức, bao gồm bài kiểm tra, các bài tập, sản phẩm học tập, đóng vai, thảo luận, phỏng vấn, biểu diễn, đánh giá khả năng vận dụng kiến thức, kĩ năng của HS vào các tình huống cụ thể. Nhiệm vụ đánh giá có thể dựa trên cá nhân hoặc nhóm. Việc sử dụng hình thức đánh giá đa dạng để thu thập thông tin về các kết quả học tập của HS giúp giáo viên có thể đưa ra các kết luận có giá trị và đáng tin cậy về mức độ đạt được các mục tiêu GD CDTC. Tất cả các đánh giá đưa ra phải được đặt trong hoàn cảnh có ý nghĩa. Bên cạnh việc giáo viên đánh giá HS, việc HS tự đánh giá và đánh giá lẫn nhau được chú ý kết hợp.

3. Kết luận

Bài viết đã chỉ ra một số cơ hội, định hướng GD CDTC trong chương trình môn Lịch sử và Địa lí ở cấp Tiểu học theo Chương trình GD phổ thông mới. Tuy nhiên, để thực hiện một cách hiệu quả giáo viên cần được nâng cao nhận thức về các vấn đề toàn cầu, hiểu biết của bản thân về CDTC, GD CDTC cũng như tăng cường bồi dưỡng về phương pháp dạy học và đánh giá HS.

- [1] UNESCO, G. C. E. (2015), *Topics and Learning Objectives*, In. UNESCO, Paris.
- [2] OXFAM. (2019), *What is Global Citizenship?*, trích dẫn từ: <https://www.oxfam.org.uk/education/who-we-are/what-is-global-citizenship> (ngày truy cập: 3 - 10 - 2019).
- [3] UNESCO, *Global Citizenship Education*, trích dẫn từ: <https://en.unesco.org/themes/gced> (ngày truy cập: 3 - 10 - 2019).
- [4] United Nations, *Goal 4: Ensure inclusive and quality education for all and promote lifelong learning. Sustainable Development Goals*, Retrieved from: <http://www.un.org/sustainabledevelopment/education/>
- [5] Bộ Giáo dục và Đào tạo. (2018). *Chương trình giáo dục phổ thông: Môn Lịch sử và Địa lí (cấp Tiểu học)*.

GLOBAL CITIZENSHIP EDUCATION IN TEACHING HISTORY AND GEOGRAPHY AT PRIMARY LEVEL

Nguyen Tuyet Nga¹, Nguyen Hong Lien²

¹ Email: ntinga61@yahoo.com.vn

² Email: honglien2601@gmail.com

The Vietnam National Institute of Educational Sciences
101 Tran Hung Dao, Hoan Kiem, Hanoi, Vietnam

ABSTRACT: *The new primary History and Geography curriculum includes basic content strands about geography and history of different regions in Vietnam, neighbouring countries as well as some basic geographic and historical features of other countries all over the world. Besides, the contents of cultural and social, environmental protection, and human values education are also integrated in this curriculum. With these characteristics, the History and Geography subjects at primary level provides opportunities for students to get knowledge on global issues, equipping students to be global citizens. This article points out the chances of integration, and a number of orientations on teaching method, and assessment of global citizenship education in teaching History and Geography at primary schools.*

KEYWORDS: Global citizenship; global citizenship education; History and Geography subjects; primary level.